

JUGOSLÁVŠTÍ STUDENTI V ČESKOSLOVENSKU V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

Kateřina Kolářová

Československo-jihoslovanské, resp. jugoslávské vztahy se na počátku 20. století intenzivně rozvíjely. Svědčí o tom například skupiny českých emigrantů, kteří často odcházeli na území celého Balkánu, kde byli často ve svých profesích úspěšní a v některých oborech či hospodářských aktivitách patřili k místním průkopníkům, či dokonce zakladatelům. Dále o tom svědčí skutečnost, že jihoslovanské balkánské národy rovněž přejaly a rozvíjely ideu Sokola, která se časem rozvinula mezi všemi jižními Slovany, či vkládání českého finančního kapitálu na Balkán a také skupiny mladých studentů z řad jižních Slovanů, kteří přicházeli na studia do Čech. Právě oblast školství a vzdělávání v meziválečném období je hlavním tématem následujícího příspěvku. Meziválečné období bylo pro rozvoj československo-jihoslovanských, konkrétně česko-jugoslávských vztahů totiž vůbec tím nejpodstatnějším.

V oblasti školství a vzdělávání, stejně jako v dalších oblastech, existovala bohatá tradice vzájemných styků již od 19. století.¹ Před rozpadem habsburské monarchie neexistovala na území budoucí Jugoslávie žádná vysoká škola. Většina studentů tak odcházela na studia do blízké Vídně a ve stále větším počtu do Prahy. Když se za války rakouské vysoké školy studentstvu uzavřely, stala se pro ně Praha nejpříjemnějším řešením. Svou roli sehrála i skutečnost, že jugoslávský stát začal svoje školství teprve budovat, takže byly jeho školy na nižší úrovni než u nás. V poválečném období studovalo v hojném počtu jihoslovanské studentstvo hlavně na technických fakultách.²

Zájem z jejich strany studovat v Československu byl vysoký, působil zde ale řada faktorů, které

jim studia ztěžovaly. Jihoslovanští studenti platili jako cizinci dvojnásobné taxy, některými vysokoškolskými profesory jim bylo vytýkáno, že studují u nás, ve srovnání s jinými zahraničními školami dostávali nízká stipendia, neměli slevy na ubytování a dopravu. Jejich postavení se zhoršilo také následkem poklesu hodnoty dináru vůči koruně v letech 1922–1923, který pak studium neúměrně prodražoval.³ Aby se zamezilo dalšímu snižování počtu studentů u nás, věnovalo jim Ministerstvo školství a národní osvěty pavilon, ve kterém mohlo být ubytováno až 82 studentů za stanovený režijní poplatek. Současně byla podniknuta akce u jednotlivých ministerstev, která měla jihoslovanským, resp. jugoslávským studentům zajistit finanční podporu ve výši 400 000 korun.⁴

¹ Oba národy v tomto období navazovaly na tradice z 19. století, které byly umocněny během doby první světové války, kdy Tomáš Garrigue Masaryk úzce spolupracoval s Jihoslovany. Více například viz VOJTĚCHOVSKÝ, O.: *Jihoslovanští studenti na české a německé filozofické fakultě v Praze 1882–1902*. Slovanský přehled 86, 2000, s. 63–78.

² SOJKA, J. *Československo-jugoslávské kulturní vztahy*, s. 19.

³ Další důvodem, proč se jejich počet snižoval, byl především jejich odliv do Itálie, kde měli studium finančně zvýhodněno, a také díky dobudování vlastního vysokého školství v Království SHS.

⁴ SOJKA, J. *Československo-jugoslávské kulturní vztahy* s. 19.

V prvních poválečných letech tak studovalo na českých vysokých školách asi 2 500 studentů z Jugoslávie. V pozdějších letech se počet studentů ustálil na 350 studujících.⁵ Tito studenti se po návratu do vlasti podíleli na pěstování československo-jugoslávské vzájemnosti.

Zajímavým fenoménem bylo po válce také zavádění srbochorvatštiny jako nepovinného jazyka už na středních školách. Velice aktivně v tomto směru vystupovala Československo-jugoslávská liga, která poslala ministerstvu školství obsáhlé memorandum⁶, ve kterém uváděla důvody k zavedení srbochorvatštiny právě na středních školách.⁷ Liga vypracovala i osnovy pro vyučování nepovinné srbochorvatštiny a předložila je ministerstvu školství a osvěty, ve kterých žádala o jejich schválení a publikování. I když zde nebyly zcela ideální podmínky pro vyučování tohoto jazyka (jednalo se například o nedostatek učebnic a kvalifikovaných učitelů), přesto se nakonec s výukou začalo.⁸ Uvádí se, že na přelomu let 1922 a 1923 probíhala

výuka srbochorvatštiny již na 18 ústavech a celkem navštěvovalo tyto hodiny 513 studentů.

Během třicátých let byla spolupráce na vzdělávacím poli již na vyšší úrovni. Vysokoškolské studenty finančně podporovala již zmíněná organizace Československo-jugoslávská liga. Ta vznikla už na počátku dvacátých let, přičemž je nutné zmínit, že jí předcházela činnost několika spolků, například Jugoslávské komise. Tato organizace byla pak v meziválečné době nejsilnějším činitelem pro rozvoj vzájemných kulturních styků. Ve dvacátých letech byla vydavatelem (spolu se Svazem Jugoslávsko-československých lig) periodika *Československo-jugoslávská liga*, vycházející v letech třicátých pod názvem *Československo-jugoslávská revue*. Právě ve výše zmíněných časopisech se můžeme dozvědět (nejen) o konání nejrůznějších přednášek a besed českých, slovenských a jugoslávských odborníků, o konání jazykových kurzů, o stavu a úrovni vzdělávání u nás či v Jugoslávii, ale také nalézt rozličné informace o jugoslávských studentech u nás, o jejich aktivitách, nesnázích apod.⁹

V roce 1933 byla právě pro potřeby vysokoškoláků v Praze vybudována moderní Alexandrova

⁵ HLADKÝ, L. *Vztahy Čechů*. Praha 2010, s. 177.

⁶ Více viz *Memorandum o vyučování srbochorvatštiny na čsl. středních školách*. Československo-jugoslávská revue I, 1930–1931, s. 371–373.

⁷ Více viz BERINGER, A. *O vyučování srbochorvatštině v Československu*. Československo-jugoslávská revue III, 1932–1933, s. 258–264; ŠTĚPÁNEK, V.: *K diskuzi o srbochorvatštině na čsl. školách I*. Československo-jugoslávská revue III, 1932–1933, s. 264–267.

⁸ SOJKA, J. *Československo-jugoslávské vztahy*, s. 18.

⁹ Bibliografický soupis veškeré činnosti, která byla zaznamenána v periodiku *Československo-jugoslávská revue* a jež se týkala právě oblasti školství a vzdělávání viz KOLÁŘOVÁ, K. *Československo-jugoslávská revue: bibliografie a komentovaná analýza*. Bakalářská diplomová práce 2011. Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Štěpánek, Ph.D. Ústav slavistiky FF MU Brno, s. 136–146.

Václav hrabě z Kounic,
Josefina hraběnka z Kounic
mecenáši
českého studentstva
v Brně.

kolej.¹⁰ Všichni studenti byli členy zastřešujícího oficiálního spolku Jugoslavijska, vedle toho pěstovali bohatý spolkový život. Některé spolky byly svým ideovým zaměřením v ostré opozici proti stávajícímu jugoslávskému režimu a zvláště ve třicátých letech se mnohé aktivity, především komunistických studentů, staly předmětem stížností bělehradské vlády.¹¹

Menší část jugoslávských studentů studovala také v Brně, zvláště na české technice, kam se zapisovali především Slovinci a Chorvati, například pozdější rektor Záhřebské univerzity Hrvoje Iveković (1901–1991), ale i na vysoké škole zvěrolékařské, méně na německé technice, vysoké škole zemědělské a brněnské univerzitě (pouze jedinci). V Brně byli Jihoslované ubytováni v Kaunicových kolejích a organizovali se v oficiálním Akademickém spolku „Jugoslávie“ (Akademsko društvo Jugoslavijska). Tento spolek si již roku 1909 založili jihoslovanskí studenti, aby si vylepšili svoji existenční situaci. K jeho obnovení došlo po válce roku 1919. Spolek pak inspiroval k založení Jihoslovanské akademické mensy, která měla umožnit lepší stravování Jihoslovánů. Akademický spolek pak plnil pouze funkci společenského, kulturního a osvětového střediska.¹²

Starost o materiální pomoc studentů pak převzal Jihoslovanský akademický podpůrný spolek (Jugoslavenko Akademsko Potporno Društvo)¹³, který ale roku 1926 zanikl, a tak jeho činnost převzal brněnský odbor Československo-jihoslovanské ligy.¹⁴

Kromě vysokoškolských studentů přicházeli do Československa i jugoslávští středoškolská studenti¹⁵ a také profesori¹⁶. V dubnu 1930 byla vyhlášena *Deklarace o školských a kulturních stycích Československé republiky a Království Jugoslávie*¹⁷, která mimo jiné upravovala i otázky stipendií. Jugoslávští studenti k nám přijížděli

¹⁰ O tom informoval např. Petr ZENKL v článku *Otevření Alexandrovky koleje*. Československo-jihoslovanská revue III, 1932–1933, s. 329–333.

¹¹ HLADKÝ, L. *Vztahy Čechů*, s. 177.

¹² SOJKA, J. *Československo-jugoslávské kulturní vztahy*, s. 19.

¹³ Účelem spolku nebylo jen podporování materiálně chudých studentů, ale i zastupování zájmu akademiků. Tento spolek byl ustanoven 8. května 1920.

¹⁴ HRABCOVÁ, J. *Československo-chorvatské vztahy v období 1918–1938*. Bakalářská diplomová práce 2006. Vedoucí práce: doc. PhDr. Ladislav Hladký, CSc. Historický ústav FF MU, s. 57. Více o jihoslovanských studentech v Brně viz CIBULKA, P. *Jihoslovanskí vysokoškolská studenti v Brně v meziválečném období*. SPFFBU C 34, 1987, s. 29–36 nebo HEJL, F. *Brno – centrum vysokoškolského vzdělávání mládeže jihovýchodní a východní Evropy v meziválečném období*. In: Brno mezi městy střední Evropy. Sborník projevů, studií, úvah a sdělení z vědeckého symposia konaného 29.–30. listopadu 1979. Edd: František Zřídkavský a Václav Peša. Brno 1983, s. 39–57.

¹⁵ O středoškolských výměnných pobytech píše například František PRAUS v příspěvku *Malá dohoda v oboru školství středního*. Československo-jihoslovanská revue III, 1932–1933, s. 226–231.

¹⁶ Více např. viz *Prázdninová stipendia ministerstva školství a národní osvěty pro středoškolské profesory*. Československo-jugoslávská revue I, 1930–1931, s. 382.

¹⁷ Tato deklarace byla v *Československo-jugoslávské revue* uvedena ve třech jazycích a čtyřech podobách viz *Deklarace o školských a kulturních stycích Československé republiky s královstvím Jugoslávie*. Československo-jugoslávská revue I, 1930–1931, s. 1; *Декларација о школским и културним везама Краљевине Југославије и Чехословачке Републике*. I, 1930–1931, s. 4–5; *Školske i kulturne veze Kraljevine Jugoslavije i Čehoslovačke Republike*. I, 1930–1931, s. 5–6; *Les liens scolaires et culturels entre le Royaume de Yougoslavie et la République Tchécoslovaque*. I, 1930–1931, s. 6–7.

Bc. Kateřina Kolářová (1988)

Je studentkou magisterského programu oboru balkanistika Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Momentálně se soustředí především na československo-jihoslovanské, resp. jugoslávské vztahy v meziválečném období.

nejčastěji o prázdninách na jeden měsíc, z něhož polovinu strávili v Praze a zbytek na letním táboře spolu s českými dětmi. Upřednostňováni byli ti, kteří například spolupracovali s Ligami nebo se jinak podíleli na československo-jihoslovanské vzájemnosti. Českoslovenští studenti přijíždějící do Jugoslávie byli nejčastěji ubytováni v rodinách krajanů. Ve druhé polovině třicátých let trávili českoslovenští středoškoláci čtyři týdny prázdninové praxe nejčastěji v Dubrovniku, Splitu nebo Záhřebu. Už od roku 1919 docházelo také k výměnám studentů vojenských škol.¹⁸

V rámci vzdělávání sehrály svoji osvětovou roli i knihovny a čítárny, které se specializovaly na slovanskou produkci. Nejvýznamnější z nich byla Strossmayerova knihovna, založená v roce 1924. Jednalo se o veřejnou knihovnu, která měla obsahovat srbochorvatskou a slovinskou beletrii, odbornou literaturu, pokud měla širší vědecký význam, a to z oboru historie, geografie, literatury, jazykovědy, filosofie, ekonomie, vojenství, školství atd. Stejně tak měla knihovna obsahovat české a jinojazyčné knihy, pokud pojednávaly o slovanských záležitostech. Součástí knihovny byla i čítárna. Podobná situace měla být i v kulturních

¹⁸ HRABCOVÁ, J. *Československo-chorvatské vztahy v období 1918–1938*, s. 57.

centrech Království SHS. Strossmayerova jihoslovanská knihovna si vzala za úkol shromažďovat české a slovenské knihy i pro české knihovny budované při sesterských organizacích v Bělehradě, Lublani, Mariboru a v Záhřebu.¹⁹

Závěrem snad můžeme shrnout, že oblastí školství a vzdělávání se v rámci rozvoje vzájemných československo-jugoslávských styků v meziválečném období zabývala především Československo-jihoslovanská liga, jež si dala za cíl posilování vzájemnosti mezi „oběma národy“²⁰, a to nejen v oblasti hospodářských styků či v oblasti rozvinutého cestovního ruchu, ale také v rámci kulturní spolupráce a právě výrazné osvětové činnosti, která spočívala zejména v pořádání nejrůznějších akcí, přednášek, besed, exkurzí, organizování jazykových kurzů či zakládání knihoven. Bohatá tradice vzájemných styků v oblasti školství a vzdělávání pak pokračuje v poválečném období, kdy k nám přicházejí další skupiny jugoslávských studentů.

¹⁹ SOJKA, J. *Československo-jugoslávské vztahy*, s. 36.

²⁰ „Oběma národy“ je myšlen národ československý a jugoslávský. V meziválečné době existovaly v Československu a Jugoslávii snahy o vytvoření jediného československého, resp. jugoslávského národa, které ovšem nakonec nebyly naplněny.

SUMMARY & KEYWORDS

The following contribution deals with the Czechoslovak-Yugoslav relations in education and training, particularly in the period between the world wars. The article outlines the development of relations with the focus on activities related to public awareness which were formerly organized by the Czechoslovakian-South Slavic League.

- ▶ education, public awareness, inter-war period, Czechoslovakia, Yugoslavia, relations, Czechoslovakian-South Slavic League
- ▶ školství, vzdělávání, osvěta, meziválečné období, Československo, Jugoslávie, vzájemné vztahy, Československo-jihoslovanská liga